

آموختنی‌ها «ایرانیان مسلمان حکومت تشکیل می‌دهند.»

- ۱ چگونگی شروع تشکیل حکومت ایرانیان مسلمان
- ۲ نحوه‌ی تشکیل حکومت بنی‌عباس
- ۳ آشنایی با رونق فرهنگ و هنر در دوره‌ی حکومت‌های ایرانی

بخوان و بیاموز

ایرانیان مسلمان حکومت تشکیل می‌دهند.

بعد از انقراض حکومت ساسانی توسط عرب‌های مسلمان، مردم ایران هم که از حکومت ساسانی ناراضی بودند، با شنیدن پیام‌های دین اسلام، به تدریج مسلمان شدند. دوره‌ی جدیدی در تاریخ ایران با ورود اسلام آغاز شد و ایران جزء سرزمین‌های اسلامی قرار گرفت.

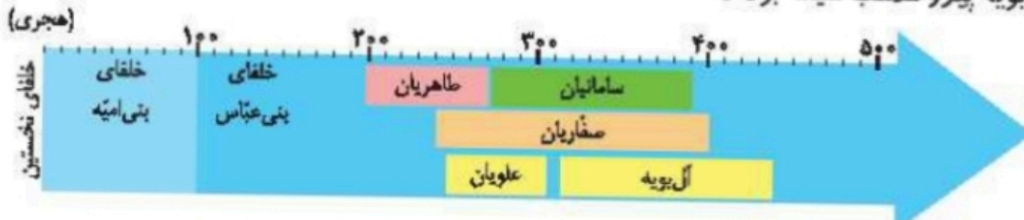
تشکیل حکومت بنی‌عباس

حکومت بنی‌امیه اهلان را به شهادت می‌رساندند و در نتیجه‌ی رعایت نکردن قوانین و عدالت اسلامی و شهادت اهلان، قیام‌های زیادی علیه بنی‌امیه صورت گرفت. آن‌ها معتقد بودند نژاد عرب نسبت به بقیه‌ی نژادها برتری دارد. خاندان بنی‌عباس با تبلیغات زیاد، طرفدارانی در میان ایرانیان پیدا کردند و می‌گفتند که می‌خواهند با ظلم و ستم مبارزه کرده و انتقام خون امام حسین (ع) و یارانش را بگیرند. ابومسلم خراسانی با فرماندهی گروه‌های ناراضی ایرانیان، سپاهیان بنی‌امیه را شکست داد و به این ترتیب خاندان بنی‌عباس به حکومت رسید. ولی آن‌ها برخلاف وعده‌های خود با ستمگری و بی‌توجهی به دستورات اسلام به آزار و اذیت اهلان شیعه و پیروان آن‌ها پرداختند. مرکز اصلی حکومت بنی‌عباس در بغداد بود و خلفای عباسی بر بیشتر سرزمین‌های اسلامی، از جمله ایران، حکومت می‌کردند. بنی‌عباس به دلیل عدم آگاهی از شیوه‌ی درست کشورداری، اغلب وزیران خود را از میان ایرانیان انتخاب می‌کردند تا بتوانند بر قلمروی پهناورشان حکومت کنند.

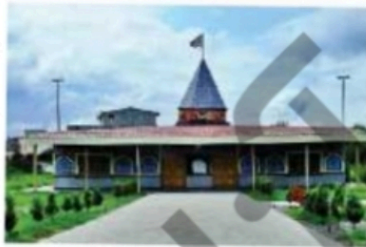
حکومت‌های ایرانی

با شروع قرن سوم هجری، ایرانیان به تشکیل حکومت‌هایی در قلمروی عباسیان پرداختند و بعضی از آن‌ها بر علیه خلفای عباسی بودند. سرانجام یکی از فرمانروایان آل‌بویه بغداد را فتح کرد و خلیفه‌ی عباسی آن زمان را برنهاد. علویان و آل‌بویه پیرو مذهب شیعه بودند.

رونق فرهنگ و هنر در دوره‌ی حکومت‌های ایرانی

بعضی از حکومت‌های ایرانی مانند سامانیان و صفاریان با اهمیت به زبان فارسی و تشویق شاعران و دانشمندان ارزش زبان فارسی و فرهنگ ایرانی را حفظ کردند. رودکی شاعر معروف دوره‌ی سامانیان است. فرمانروایان آل‌بویه و طاهریان به آبادانی بسیار علاقه داشتند و از کشاورزان حمایت می‌کردند. آن‌ها با ساخت بیمارستان مهمی در بغداد و دانشگاه طب به آموزش طب پرداختند. ابوعلی سینا دانشمند بزرگ ایرانی، وزیر یکی از شاهزادگان آل‌بویه بود و در زمان آل‌بویه مراکز علمی شیعه گسترش یافت.

آرامگاه ناصرالمولوحی اطروش، از امیران دوره‌ی علوی، آمل (استان مازندران)

پند امیر در فارس که به دستور مشیرالدوله (آل‌بویه) ساخته شد.

مجسمه‌ی یعقوب لیث صفاری، زابل (سیستان و بلوچستان)

مقبره‌ی امیر اسماعیل سامانی، بخارا، کشور ازبکستان

نظرف سفالی کشف شده از دوره‌ی طاهریان در نیشابور (خراسان رضوی)

تمرین

۱ موارد مرتبط را به یکدیگر وصل کنید.

علویان	اغلب وزیران بنی عباس از میان آنها بودند.
طاهریان	ابومسلم خراسانی سپاهیان این گروه را شکست داد.
بنی امیه	پیرو مذهب شیعه بودند.
ایرانیان	فرمانروایان آنها به عمران و آبادانی علاقمند بودند.

۲ درستی و نادرستی هر عبارت را مشخص کنید.

- الف: خاندان بنی امیه یکی از گروه‌های ناراضی در دوره‌ی بنی عباس بودند.
- ب: در زمان حکومت صفاریان آموزش علم طب در بغداد صورت گرفت.
- پ: مرکز اصلی حکومت بنی عباس در کربلا بود.
- ت: گنبد چستان در مازندران از آثار دوره‌ی سامانیان است.

۳ جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید.

- الف: رودکی از شاعران زمان بود.
- ب: ابوعلی سینا دانشمند بزرگ ایرانی، وزیر یکی از شاهزادگان حکومت بوده است.
- پ: با ورود عرب‌های مسلمانان به ایران حکومت منقرض شد.

۴ با انتخاب گزینه‌ی مناسب به پرسش‌های داده شده پاسخ دهید.

- الف: کدام شهرها پایتخت فرمانروایان آل بویه بودند؟
- ۱) ری و اصفهان ۲) آمل و بخارا ۳) اصفهان و آمل ۴) ساری و ری
- ب: کدام یک از حکومت‌های ایرانی کم‌ترین قلمرو را داشتند؟
- ۱) صفاریان ۲) آل بویه ۳) طاهریان ۴) علویان

۵ چرا قیام‌های زیادی علیه بنی امیه صورت گرفت؟

.....

.....

۶ چرا هنر و زبان فارسی در دوره‌ی حکومت‌های ایرانی رونق پیدا کرد؟

.....

.....

درس بیستم

«وزیران کاردان، شهرهای آباد»

آموختنی‌ها

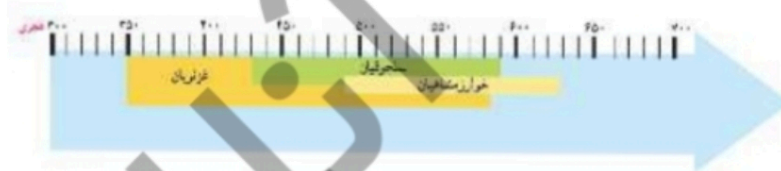
- ۱ نحوه‌ی ورود ترکان به ایران
- ۲ چگونگی تشکیل سلسله‌های ترک از قبیل غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان
- ۳ چگونگی رونق دانش، هنر و معماری

بخوان و بیاموز

ورود ترکان به ایران

ترکان به صورت قبیله‌ای در نواحی شمال‌شرقی ایران زندگی می‌کردند. کار اصلی آن‌ها دامداری بود. با گسترش دین اسلام تا سرزمین‌های شمال رود جیحون یا (منطقه‌ی ماوراءالنهر)، ترکان مسلمان شدند و بعضی از قبایل ترک به تدریج به داخل ایران رفت‌وآمد کردند. به علت استعدادها و توانایی‌های نظامی برخی از ترکان، آن‌ها به دربار پادشاهان نفوذ کرده و به مقامات مهمی چون فرماندهی سپاه رسیدند. ترکان پس از مدتی سلسله‌ی غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان را تشکیل دادند.

مشخصات سلسله‌ی غزنویان

مشهورترین فرمانروای غزنویان	سلطان محمود غزنوی
یکی از کارهای مهم سلطان محمود	لشکرکشی به هند
جانشین سلطان محمود	پسرش سلطان مسعود
پایتخت سلسله‌ی غزنویان	شهر غزنین

مشخصات سلسله‌ی سلجوقیان

مؤسس سلسله‌ی سلجوقیان	طغرل
قلمرو در زمان سلطان ملکشاه سلجوقی	از شرق تا ماوراءالنهر و از غرب تا دریای مدیترانه
پایتخت سلطان ملکشاه	شهر اصفهان

مشخصات سلسله‌ی خوارزمشاهیان

مهم‌ترین سلطان خوارزمشاهیان	سلطان محمد
قلمروی ایران در زمان سلطان محمد	گسترش از سمت شرق و همسایه شدن با مغول‌ها
چگونگی انقراض حکومت خوارزمشاهیان	حمله‌ی مغول‌ها به ایران
پایتخت سلسله‌ی خوارزمشاهیان	شهر گرگانج
وزیر مشهور سلجوقی	خواجه نظام الملک توسی

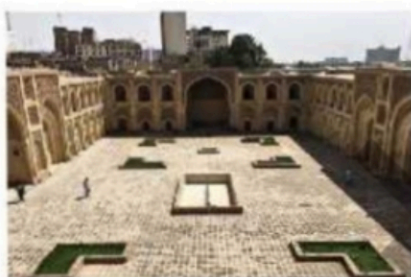
رونق دانش، هنر و معماری

زبان و ادب فارسی: در دوره‌ی حکومت‌های ترک‌تبار به‌ویژه سلجوقیان، زبان و ادب فارسی مورد توجه قرار گرفت؛ به‌طوری‌که مقرر شد که نامه‌ها و فرمان‌های حکومتی به زبان فارسی نوشته شوند، در حالی که قبل از آن، به زبان عربی نوشته می‌شدند. از جمله شاعران معروف دوره غزنویان، ابوالقاسم فردوسی است.

به دستور خواجه نظام‌الملک در دوره‌ی سلجوقیان، مدارس به نام «نظامیه» در شهرهای بزرگ، مساجد، برج‌ها و مناره‌ها و کاروانسراهای باشکوهی بنا شدند.

شغل بیش‌تر مردم در زمان حکومت‌های غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان در ایران همچون گذشته، کشاورزی و دامپروری بود. در این دوره، با وجود آمدن شهرهای بزرگ و آباد در ایران شغل‌هایی چون سفالگری، آهنگری، بافندگی، تجارت و بازرگانی با سرزمین‌های دیگر رواج پیدا کرد.

مدرسه نظامیه

برج طغرل

مسجد رشتخوار

۱ موارد مرتبط را به یکدیگر وصل کنید.

غزنویان	☐	در این دوره مدارس نظامیه ساخته شدند.
خوارزمشاهیان	☐	فردوسی از شاعران این دوره بود.
سلجوقیان	☐	در این دوره کشور با مغول‌ها همسایه شد.
		آنان اولین سلسله‌ی ترکان در ایران بودند.
		این سلسله، حکومت سلجوقیان را از بین برد.
		مؤسس این سلسله طغرل بود.

۲ درستی و نادرستی هر عبارت را مشخص کنید.

- الف: ترکان مردمی بودند که در نواحی شمال شرقی ایران زندگی می‌کردند.
- ب: کاروان‌سرای رباط قره عشق، در خراسان جنوبی قرار دارد.
- پ: یکی از کله‌های مهم سلطان محمود، لشکرکشی به چین بود.

۳ جاهای خالی را با کلمات مناسب کامل کنید.

- الف: پایتخت سلطان ملکشاه، شهر بود.
- ب: مشهورترین فرمانروای غزنوی، بود.
- پ: از وزیران مشهور سلجوقیان بود.

۴ با انتخاب گزینه‌ی مناسب به پرسش‌های داده شده پاسخ دهید.

الف: برج طغرل، در شهر ری مربوط به آثار کدام سلسله است؟

- ۱ غزنویان ۲ سلجوقیان ۳ خوارزمشاهیان ۴ سامانیان

ب: در دوره‌ی حکومت ترک تبار چه شغل‌هایی در شهرهای بزرگ ایران رواج داشت؟

- ۱ کشاورزی - دلمداری - بافندگی و تجارت ۲ سفالگری - آهنگری - بافندگی و تجارت
- ۳ کشاورزی - دلمداری - سفالگری و تجارت ۴ دلمپروری - سفالگری - بافندگی و تجارت

پ: دوره‌ی حکومت کدام سلسله ترک تبار طولانی بود؟

- ۱ غزنویان ۲ سلجوقیان ۳ خوارزمشاهیان ۴ آل بویه

۵ علاوه بر مدارس نظامیه، چه چیزهای دیگری در دوره‌ی سلجوقیان ساخته شد؟

.....

.....

۶ در زمان سلطان ملک‌شاه سلجوقی قلمروی ایران تا کجا گسترش یافت؟

.....

.....

۷ حاکمان ترک‌تبار به چه دلیل وزیران ایرانی را برای اداره‌ی کشور انتخاب می‌کردند؟

.....

.....

فعالیت عملکردی

۱ جدول زیر را با دقت کامل کنید.

نام سلسله	مهمترین فرمانروا	مهم‌ترین کشور همسایه	پایتخت
			گرگانج
			غزنین
			اصفهان

۲ اگر تاریخ به عقب بازمی‌گشت، دوست داشتید در زمان کدام‌یک از حکومت‌های ترکان زندگی می‌کردید؟ چرا؟

.....

.....

خودارزیابی

خیلی خوب خوب قابل قبول نیاز به تلاش

☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐
☐	☐	☐	☐

آشنایی با چگونگی ورود ترکان به ایران

توانایی بیان ویژگی‌های سلسله‌های غزنویان، سلجوقیان و خوارزمشاهیان

توانایی شناخت علل رونق دانش، هنر و معماری در زمان ترکان

